

พลังเด็กและเยาวชนสร้างสังคม

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายหลายด้านที่จะกลายเป็นปัจจัยกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะยาว โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพคน ทั้งการขาดความรู้ การขาดคุณธรรมจริยธรรม และการยึดประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง รวมทั้งการขาดความเป็นธรรมในสังคมที่นำไปสู่ความขัดแย้งและแตกแยก ขณะเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับภาวะขาดแคลนกำลังคนในวัยทำงานจากการที่โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและผลิตภาพแรงงานยังต่ำ กอปรกับมีเงื่อนไขภายนอกที่จะเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคนได้ หากขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม อาทิ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการหลั่งไหลขององค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนไหลทางวัฒนธรรม และการแข่งขันที่รุนแรง ในขณะที่ต้นทุนชีวิตของคนรุ่นใหม่ทั้งพลังตัวตน พลังสร้างปัญญา พลังครอบครัว พลังเพื่อนและกิจกรรม และพลังชุมชนก็อ่อนแอลง จึงส่งผลให้ขาดพื้นฐานที่ดีที่จะเป็นปัจจัยที่หล่อหลอมให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา ให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ดังนั้น หลักคิดและแนวทางสำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในทุกด้านคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัยให้เหมาะสม และการเสริมสร้างพลังประชาชนในทุกกลุ่มวัยให้เป็นพลังบวกและสร้างสรรค์ในการสร้างชาติ และ**ความหวังสำคัญประการหนึ่งของประเทศก็คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้กลายเป็นพลังบวกและสร้างสรรค์ที่เข้ามาขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต และเป็นการพัฒนาที่ต้องกำหนดให้เป็นวาระเร่งด่วนเสียตั้งแต่วันนี้**

ปัจจัยระดับประคองการก้าวย่างของเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษาของ ดร.จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์ พบปรากฏการณ์เด็ก 3 กลุ่ม ได้แก่ **เด็กเสีย เด็กเสี่ยง เด็กใส** โดย**แรงขับที่สำคัญเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว พื้นที่สื่อ และการศึกษา โดยเฉพาะพื้นที่สื่อหรือบนไซเบอร์สเปซซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง** ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวกำลังกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน อาทิ พื้นที่สื่อเต็มไปด้วยภาพและโลกเสมือนจริงที่มอมเมาเด็กและเยาวชน ครอบครัวมีความแตกแยกมากขึ้น ในขณะที่โรงเรียนและชุมชนแวดล้อมด้วยร้านเหล้า ร้านเกม แหล่งอบายมุข เหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

นอกจากนั้นสถานการณ์ภายในประเทศในปัจจุบันที่มีการแก้ปัญหาโดยการใช้ความรุนแรง และประชาชนได้รับรู้ข่าวสารมากมายซึ่งขาดการกลั่นกรองที่เหมาะสมโดยเฉพาะจากสื่อสังคมและเครือข่ายสังคม (Social medias และ Social networks) จะมีอิทธิพลต่อจิตใจและพฤติกรรมเด็กอย่างมาก ส่งผลให้เกิดเด็กสายพันธุ์ใหม่ที่ก้าวร้าว มีปัญหาเรื่องการควบคุมอารมณ์ ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ไม่เคารพกฎหมายและกติกาสังคม ขาดความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ขาดความมีจิตอาสา ขาดความไว้วางใจกัน และมองโลกในแง่ร้าย รวมทั้งมีเหตุปัจจัยและพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้ชีวิตและการใช้เวลาของเยาวชนเอง ได้แก่ ครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น มีความรักหรือมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร สื่ออินเทอร์เน็ต การเข้าถึงอบายมุขโดยง่าย และการขาดแบบอย่างที่ดี ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเรียนรู้ อารมณ์และจิตใจ

รายงานสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน⁶ พบว่า ลักษณะการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนนั้นมีพฤติกรรมเสี่ยงมากขึ้น อาทิ มีการใช้เวลากับสื่อต่าง ๆ กว่า 6-7 ชั่วโมงต่อวัน โดยหมกมุ่นกับการดูโทรทัศน์ราว 3 ชั่วโมง อินเทอร์เน็ตกว่า 2 ชั่วโมงและโทรศัพท์กว่า 1 ชั่วโมงครึ่ง ซึ่งจากข้อมูลของสถาบันวิจัยซีเอ็มอาร์ มาร์เก็ตติ้ง รีเสิร์ช พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตในร้านบริการเพื่อเล่นเกม ร้อยละ 86 สนทนาออนไลน์ร้อยละ 49 ส่งอีเมลร้อยละ 44 ใช้เพื่อการศึกษาเพียงร้อยละ 14 และมีเด็กเล่นเกมออนไลน์ คอมพิวเตอร์ และอื่น ๆ เป็นประจำ ร้อยละ 20 ใช้เวลาเฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมง ทำให้เกิดปัญหาเด็กติดเกม การดูเว็บ/คลิปโป๊ ทัศนคติและการเลียนแบบพฤติกรรมทั้งในเรื่องการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและวัตถุนิยมมากขึ้น การมีเพศสัมพันธ์เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และการติดเชื้อเอชไอวีเอดส์ นอกจากนี้ ยังพบว่า เด็กประมาณร้อยละ 30 มีอาการเครียดและปัญหาทางอารมณ์ และ 37 คน

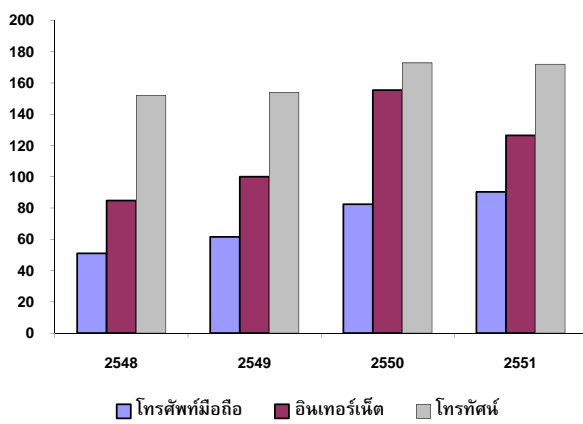
6

Child Watch 2551

ในแสนคนพยายามฆ่าตัวตาย โดยกลุ่มอายุ 19-25 ปี มีถึง 75 คนในแสนคน รวมทั้งมีพฤติกรรมก้าวร้าว ตั้งแก๊งแข่งรถมอเตอร์ไซด์ ใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท ตีมีสุราและเสพยาเสพติด มีปัญหาการออกจากโรงเรียนกลางคัน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์การศึกษาต่ำ ซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนซึ่งเป็นกำลังแรงงานของชาติในอนาคตขาดคุณภาพทั้งทักษะความรู้ ขาดวินัย และมีพฤติกรรมรุนแรง รวมทั้งขาดจริยธรรมคุณธรรมได้

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางวิกฤตและความเสี่ยงยังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่งที่มีต้นทุนชีวิตสูงและมีพฤติกรรมเชิงบวกที่จะเป็นพลังเพื่อการพัฒนาที่สำคัญในอนาคต หากมีมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ รายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนพบว่า มีเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงบวกเป็นจำนวนมาก โดยกิจกรรมที่ทำประจำ ได้แก่ ช่วยทำงานบ้าน เป็นอาสาสมัครทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ อ่านหนังสือเป็นงานอดิเรก รวมทั้งการใส่บาตรและไปวัด

แผนภูมิที่ 18 เวลาที่เด็กและเยาวชนใช้ไปกับสื่อ

ที่มา : child watch 2551

ตารางที่ 11 สภาวะการณ์เด็กและเยาวชนปี 50-51 (หน่วย : ร้อยละ)

	ประถม	ม.ปลาย	อุดมศึกษา
เคยเป็นอาสาสมัคร	55	64	62
ช่วยงานบ้านเป็นประจำ	65	70	52
อ่านหนังสือเป็นงานอดิเรก	30	26	21
ใส่บาตรเป็นประจำ	15	10	8
ไปวัดเป็นประจำ	12	8	7
ถูกทำร้ายในสถานศึกษา	18	20	13
อาการเครียดจนนอนไม่หลับ	23	34	39
พบเห็นการเสพยาเสพติดในสถานศึกษา	5	13	17
ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์	-	13	38
เล่นการพนัน	11	29	34

ที่มา : child watch 2551

กลไกและมาตรการภาครัฐ: การพัฒนา คู่ครองทางสังคม การส่งเสริมการเรียนรู้ และการเฝ้าระวัง

แนวทางและมาตรการการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะพึงประสงค์ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันครอบคลุมด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย การคุ้มครองทางสังคม เช่น การดูแลด้านโภชนาการและสุขภาพเด็ก การคุ้มครองเด็กและเยาวชน การพัฒนาด้านคุณภาพและการเข้าถึงบริการการศึกษาของเด็กและเยาวชน การเรียนฟรี 15 ปี และ การสนับสนุนด้านเงินทุน กู้ยืมเพื่อการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนและสถาบันเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน เช่น สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ กองทุนสื่อสร้างสรรค์ และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน ภายใต สสส. มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม แนวทาง/มาตรการข้างต้นเน้นการแก้ไขปัญหาเด็กในแต่ละด้าน ยังไม่เป็นการแก้ไขเป็นองค์รวมที่ตัวเด็กทั้งหมด การแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนจึงยังขาดประสิทธิภาพ และมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดปัญหาของเด็กมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างกิจกรรม/พื้นที่ดี ทดแทนพื้นที่เสีย ที่จูงใจและเปิดโอกาสให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดพฤติกรรมในเชิงบวก ภายใต แนวทางการพัฒนาแบบสร้างสรรค์เพื่อช่วยเหลือหลอมให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมในจิตสาธารณะ 5 ประการ คือ จิตแห่งวิद्याการ ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ “การสังสม ต่อยอดและสร้างนวัตกรรมความรู้” จิตแห่งการสร้างสรรค์ ด้วยการหมั่นฝึกฝน จิตแห่งความเคารพ ที่พร้อมเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น และมีจิตแห่งคุณธรรม ที่มีความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมต่อไป

กลไก มาตรการและกิจกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ปัญหาเด็กและเยาวชน	กลไกภาครัฐ	กิจกรรมเสริม	ข้อเสนอแนะ
<p>ด้านสุขภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> เด็กอ้วน ไอคิว และอีคิวต่ำ เครียดและฆ่าตัวตาย 	<ul style="list-style-type: none"> สร้างโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มออกกำลังกาย เช่น โครงการคนไทยไร้พุง รณรงค์ไม่โฆษณาขนมกรุบกรอบ สนับสนุนให้เด็กได้รับสารอาหารครบถ้วน และปลอดภัย โครงการพัฒนาอารมณ์และสติปัญญาเด็กไทย การพัฒนาสติปัญญาเด็กไทย เฝ้าระวังภาวะสุขภาพจิต ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคซึมเศร้าและผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ชีวิต 	<p>ด้านโครงการส่งเสริมความรู้ความสามารถทางวิชาการ</p> <p>โครงการแบรนด์ซัมเมอร์แคมป์ โครงการแข่งขันตอบปัญหาในระดับต่างๆ</p> <p>ด้านความคิดสร้างสรรค์ เป็นโครงการประยุกต์ตามความรู้ความสามารถต่างๆ ทั้งในเรื่องของอาชีพ การประดิษฐ์ และศิลปะ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> โครงการประกวดการ์ตูนไทย ก้าวไกลสู่สากล ของมูลนิธิสยามกัมมาจล โครงการเด็กหัวใส..ฉลาดใช้ไอซีที มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการกรุงไทยยุวอาณิชา เพื่อเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการ ของธนาคารกรุงไทย <p>ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์/แก้ไข้ปัญหา เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> การอนุรักษ์ป่าชายเลนของเครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ จ.ตราด โครงการเยาวชนไม่ทอดทิ้งสังคม ของกลุ่มเยาวชน Y-ACT โครงการกล้าใหม่สร้างสรรค์ชุมชน สนับสนุนมูลนิธิสยามกัมมาจล กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายเยาวชนไทยยุคไอซีที ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงการเด็กหัวใส..ฉลาดใช้ไอซีที มหาวิทยาลัยมหิดล การจัดหลักสูตร Service Learning ของ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จ.เพชรบุรี 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ และการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการสะท้อนความคิด ถอดบทเรียนและขยายผลเยาวชนต้นแบบ มีศูนย์รวบรวมเครือข่าย เพื่อสร้างความร่วมมือในการทำงานอย่างกว้างขวาง ตลอดจนเผยแพร่สู่สังคมวงกว้าง เป็นแบบอย่างในการพัฒนา รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนกิจกรรมที่ยังขาดแคลน เช่น เยาวชนต้นแบบที่เปลี่ยนแปลงตัวเองจากเด็กติดเกมหรือเด็กที่ใช้ไอซีทีอย่างไม่สร้างสรรค์ไปเป็นเยาวชนที่ใช้ไอซีทีได้อย่างสร้างสรรค์ สนับสนุนกองทุนสื่อสร้างสรรค์และคณะกรรมการสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ในทุกระดับ เพื่อเพิ่มพื้นที่สื่อดีให้ครอบคลุมประเด็นต่างๆ อย่างเพียงพอ สนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัย สื่อสร้างสรรค์ โดยเฉพาะสื่อสร้างสรรค์สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสื่อต่างๆ ในแง่มุมที่ดี เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ ให้ข้อคิดหรือมุมมองทางออกของชีวิตในการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ รวมทั้ง มีการตั้งคณะกรรมการสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ทั้งในระดับจังหวัดและระดับตำบล เพื่อขับเคลื่อนสื่อดีไปยังระดับชุมชน ช่วยดูแลเรื่องของร้านเกม ปัญหาเด็กติดเกม มีการให้ความรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันแก่ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ให้รู้ทันสื่อ และรู้จักเวลาที่เหมาะสมในการเล่นเกม ส่งเสริมบทบาทของครอบครัวเป็นด้านแรกในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยอาศัยบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว การสื่อสารภายในครอบครัว และการใช้เวลาว่างร่วมกัน เพื่อสร้างปัจจัยเสริมความเข้มแข็งด้านจิตใจ ให้เชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง มีจุดยืนที่ชัดเจน มีความรับผิดชอบ มีเป้าหมายชีวิต และมองโลกในแง่ดี ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยการให้บริการในบริบทสังคม (service learning) ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะและความรู้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อบริการสาธารณะด้วย ควบคู่ไปกับการสร้างทางเลือกกิจกรรมที่หลากหลายเข้าถึงใจเด็ก และพื้นที่รอบนอกโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เสริมทักษะ ส่งเสริมบทบาทภาคธุรกิจเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรม และเป็นกลุ่มงาน/อาสาสมัครในการเป็นที่เลี้ยงเยาวชนในสาขาที่มีความถนัดเพิ่มมากขึ้น โดยใช้มาตรการทางภาษี รางวัล ยกย่องเชิดชู การประกาศเกียรติคุณทางสังคมมวลชน เนื่องจากการสนับสนุนของภาคเอกชนยังจำกัดอยู่ เฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่ เพิ่มบทบาทของท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้สะท้อนลักษณะเฉพาะในเชิงพื้นที่ มีการสร้างระบบที่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาของเด็กให้เกิดขึ้นในชุมชน และผลักดันงานด้านเด็กและเยาวชนในระดับชุมชนทั่วประเทศ รวมทั้งการให้ความรู้ สร้างความตระหนักและสนับสนุนหน่วยงาน/องค์กรให้ดำเนินการโครงการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอปท./ชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการแก้ไข้ปัญหาให้ชุมชน แล้วยังสร้างกระบวนการเรียนรู้ รักท้องถิ่นบ้านเกิด ทำงานเพื่อชุมชน ส่งผลให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ในทุกชุมชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาวอีกด้วย การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับกลุ่มเปราะบางเด็กยากจนและด้อยโอกาสเพื่อสร้างโอกาสและศักยภาพ โดยมีการกำหนดเงื่อนไขและเป้าหมายของการคุ้มครองที่ชัดเจน
<p>ด้านการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำ ขาดทักษะในการทำงาน (ปีการศึกษาเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์) 	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ ทั้งด้านหลักสูตร บุคลากร สนับสนุนการเรียนฟรี 15 ปี การให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรักการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาท้องถิ่น (ศูนย์เด็กเล็ก) ส่งเสริมและพัฒนาด้านวิชาการให้เข้มแข็ง โดยสนับสนุนการแข่งขันด้านวิชาการระดับต่างๆ พัฒนาการเรียนรู้ โดยตั้งสถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (สสอ.) และ สนง.ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) ภายใต้อิสสส. 	<p>ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์/แก้ไข้ปัญหา เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> การอนุรักษ์ป่าชายเลนของเครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ จ.ตราด โครงการเยาวชนไม่ทอดทิ้งสังคม ของกลุ่มเยาวชน Y-ACT โครงการกล้าใหม่สร้างสรรค์ชุมชน สนับสนุนมูลนิธิสยามกัมมาจล กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายเยาวชนไทยยุคไอซีที ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงการเด็กหัวใส..ฉลาดใช้ไอซีที มหาวิทยาลัยมหิดล การจัดหลักสูตร Service Learning ของ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จ.เพชรบุรี 	<ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน เช่น โครงการรณรงค์แม่วัยใส เพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนสื่อสร้างสรรค์ การรณรงค์ป้องกันและแก้ไข้ปัญหายาเสพติด มาตรการ 5 ร้วป้องกัน โครงการ TO BE NUMBER 1
<p>ด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> ติดเกม ก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง ดื่มสุรา ยาเสพติด และพนัน ฟุ่มเฟือย เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร 	<ul style="list-style-type: none"> เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน เช่น โครงการรณรงค์แม่วัยใส เพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนสื่อสร้างสรรค์ การรณรงค์ป้องกันและแก้ไข้ปัญหายาเสพติด มาตรการ 5 ร้วป้องกัน โครงการ TO BE NUMBER 1 	<p>ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์/แก้ไข้ปัญหา เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> การอนุรักษ์ป่าชายเลนของเครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ จ.ตราด โครงการเยาวชนไม่ทอดทิ้งสังคม ของกลุ่มเยาวชน Y-ACT โครงการกล้าใหม่สร้างสรรค์ชุมชน สนับสนุนมูลนิธิสยามกัมมาจล กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายเยาวชนไทยยุคไอซีที ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงการเด็กหัวใส..ฉลาดใช้ไอซีที มหาวิทยาลัยมหิดล การจัดหลักสูตร Service Learning ของ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จ.เพชรบุรี 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน เช่น โครงการรณรงค์แม่วัยใส เพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนสื่อสร้างสรรค์ การรณรงค์ป้องกันและแก้ไข้ปัญหายาเสพติด มาตรการ 5 ร้วป้องกัน โครงการ TO BE NUMBER 1

ทิศทางในเชิงรุก : การพัฒนาแบบสร้างสรรค์เพื่อสร้างสังคม

การพัฒนาเยาวชนเชิงบวก (Positive Youth Development) เป็นกระบวนการพัฒนาในเชิงรุกที่ยึดหลักการเปิดโอกาสหรือพื้นที่ให้เยาวชนมีทางเลือก และเสริมสร้างประสบการณ์ร่วมในเชิงบวก ที่จะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์เป็นพฤติกรรมเชิงบวกในการใช้ชีวิตในสังคมและเป็นหลักการที่ป้องกันให้เยาวชนปลอดภัยตั้งแต่เริ่มต้น การพัฒนาเยาวชนเชิงบวกเป็นแนวคิดที่ได้จากการศึกษาการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนของอเมริกาโดยค้นหาปัจจัย บทเรียน และเงื่อนไขเพื่อพัฒนาเยาวชนที่พึงประสงค์คือ **มีสมรรถนะ มีทักษะในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น การยอมรับจากบุคคล ชุมชน มีความสามารถควบคุมตนเอง มีวินัย พึ่งตนเอง แก้ปัญหาและคิดวิเคราะห์ได้ เห็นคุณค่าและเกิดฉันทะต่อการเรียนรู้ มีวุฒิภาวะในการลดพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผลร้ายต่อสุขภาพ** แนวทางการพัฒนาจึงเน้นการให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในกลุ่มเพื่อน การร่วมกับครอบครัว โรงเรียนชุมชน และสังคม

เครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ จ.ตราด เริ่มจากการรวมตัวของนักเรียนเพื่อทำงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค ต่อมาปัญหาป้าชายเลนทวีความรุนแรงกลุ่มจึงทำกิจกรรมปลูกป่าชายเลน ปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัดตราด

“.....การทำงานของกลุ่มนอกจากจะเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนมีความรักและความห่วงใยในธรรมชาติแล้ว ยังเป็นการต่อยอดความคิดสร้างจิตสำนึกให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขโดยการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์แบบ อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ดีต่อไป

....เด็ก ๆ ของเราจะได้รับโอกาสในการที่เขาจะพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มากกว่าการศึกษาในห้องเรียนอย่างเดียว ชุมชนสิ่งที่อยู่รอบตัวเราล้วนแต่เป็นบทเรียนที่ดีที่เขาได้เรียนรู้ทั้งนั้น ปัญหาเหล่านี้มันไม่ได้ขึ้นอยู่กับเด็กอย่างเดียว มันขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ด้วยว่าจะเอาใจใส่พวกเขาแค่ไหน ที่ผ่านมามีการทำงานของกลุ่มเครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้หลักผู้ใหญ่ของชุมชนเพราะเขามองไม่เห็นคุณค่าสิ่งที่ดีที่พวกเขามี คุณค่ามหาศาลต่อชุมชนและสังคม.....”

อาจารย์วิภา จางวางแก้ว
ที่ปรึกษาเครือข่ายกลุ่มเยาวชนคลองใหญ่

กลุ่มเยาวชน Y-ACT ดำเนินโครงการเยาวชนไม่ทอดทิ้งสังคม (เยาวชน 1000 ทาง) เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้เยาวชนริเริ่มทำกิจกรรมเพื่อคนอื่น โดยเยาวชนเป็นผู้เลือกประเด็น รูปแบบและวิธีการดำเนินงานเอง มีการรวมกลุ่มของเยาวชนอายุ 15-22 ปี ไม่น้อยกว่า 3 คน จัดทำโครงการที่มีผลกระทบที่ดีต่อสังคมโดยใช้งบประมาณไม่เกิน 8,000 บาท เมื่อโครงการผ่านการพิจารณาแล้วจะมีค่ายปฐมนิเทศ ให้น้องๆ มีโอกาสเรียนรู้วิธีการทำงาน การบริหารจัดการ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานการทำงานร่วมกัน มีโครงการที่เกิดขึ้นใหม่จากงานของน้องกว่า 1000 โครงการทั่วประเทศ และมีน้องที่ผ่านการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะการทำงานกว่า 5,000 คน

การรวมพลังผลักดันกิจกรรมเชิงบวก

ปัจจุบันได้มีหน่วยงานจำนวนมากที่ริเริ่มการพัฒนาเยาวชนในเชิงบวก เปิดพื้นที่สร้างสรรค์ให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง โดยให้ความสนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยงคอยให้การดูแล คำปรึกษา ออกแบบจัดกระบวนการเรียนรู้ หน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมฯ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร กทม. สสส. สมาคมการพัฒนาเด็กและเยาวชน (สอ.ดย.) มูลนิธิสยามกัมมาจล ปตท. ฯลฯ ทำให้มีเยาวชนที่รวมกลุ่มกันทำประโยชน์อยู่จำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ยังขาดการรวบรวมเพื่อเผยแพร่และให้สังคมรับรู้ เรียนรู้ทำความเข้าใจในวงกว้าง ทำให้พื้นที่ทางสังคมที่ให้เด็กทำสิ่งดีๆ ยังไม่แพร่หลายเพียงพอ และขาดการขยายผล

ประเภทของกิจกรรมที่ก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ในเชิงบวกที่ดำเนินการและให้การสนับสนุน ได้แก่ (1) โครงการส่งเสริมความรู้ความสามารถทางวิชาการ เช่น การแข่งขันตอบคำถาม (2) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นโครงการประยุกต์ตามความรู้ความสามารถต่างๆ ทั้งในเรื่องของอาชีพ การประดิษฐ์ และศิลปะ เป็นต้น และ (3) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์/แก้ไขปัญหา อาทิ อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สื่อ ยาเสพติด ศิลปวัฒนธรรม กีฬา ฯลฯ ทำให้เด็กและเยาวชนได้แสดงออกตามความถนัดของตนเอง รู้สึกตัวเองมีคุณค่า มีความภูมิใจ ได้รับการยอมรับนับถือจากคนรอบข้าง ซึ่งเป็นแรงบวกให้เด็กอยากทำในสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมยิ่งขึ้น เช่น การอนุรักษ์ป่าชายเลนของเครือข่ายเยาวชนคลองใหญ่ จ.ตราด โครงการเยาวชนไม่ทอดทิ้งสังคม ของกลุ่มเยาวชน Y-ACT และโครงการกล้าใหม่สร้างสรรค์ชุมชน ของมูลนิธิสยามกัมมาจล เป็นต้น

กิจกรรมที่ให้เด็กเข้าไปร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นการพัฒนาทักษะ การจัดการ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความผูกพันระหว่างเด็ก ครอบครัว และชุมชน เด็กรักและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในที่สุด

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มีกิจกรรมพัฒนาเครือข่ายเยาวชนไทยยุค ICT เป็นกิจกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางวิชาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้กับครูและเยาวชน กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชน สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงวิชาการและทำกิจกรรมร่วมกันผ่านเว็บไซต์ www.yongICT.com มีกิจกรรมในการจัดอบรมความรู้หลักสูตรต่าง ๆ เช่น การสร้างแอนิเมชันด้วยโปรแกรม GIMP และ Flash การผลิตสื่อการสอนด้วยโปรแกรม Adobe Premiere มีกิจกรรมจัดประกวดผลงานด้าน ICT เช่น ประกวดออกแบบ Mascot และจัดทำภาพยนตร์สั้น รวมทั้งจัดทัศนศึกษาดูงานด้าน ICT (ICT Camp) เพื่อให้เยาวชนได้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานด้านไอซีที และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง

พื้นที่สื่อ : การพัฒนาเพิ่มศักยภาพและลดปัญหา

สื่อมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากสื่อมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก การให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมโดยสนับสนุนให้เด็กเป็นผู้ผลิตสื่อ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้เด็กได้มีมุมมองการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองได้เร็วขึ้น ดังกรณี มาร์ก ซัคเกอร์เบิร์ก ผู้สร้าง Facebook.com สำหรับในประเทศไทยได้มีการดำเนินโครงการ เช่น กิจกรรมพัฒนาเครือข่ายเยาวชนไทยยุคไอซีที ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โครงการ “เด็กหัวใส..ฉลาดใช้ไอซีที” มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการประกวดการ์ตูนไทยก้าวไกลสู่สากล ของมูลนิธิสยามกัมมาจล ฯลฯ

นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อคุณภาพและสาระของสื่อควบคู่ไปกับมาตรการคุ้มครอง โดยสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อที่ดี การให้ความรู้เพื่อให้เท่าทันสื่อ การจัดเรตติ้งที่มุ่งเน้นพัฒนาเนื้อหามากกว่าการควบคุม การคุ้มครองระหว่างเวลาบริโภคโดยใช้ระบบทะเบียนบุคคล รวมถึงการแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น การตั้งหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเด็กติดเกม ติดตามสถานการณ์ วิจัยและทำกิจกรรมป้องกันการติดอินเทอร์เน็ต ตลอดจนกระจายการเข้าถึงสื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากสื่อในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

พื้นที่การศึกษา : เปิดสู่การเพิ่มสมรรถนะและจิตสาธารณะ

ภายใต้นโยบายปฏิรูปการศึกษาที่เน้นสมรรถนะการศึกษาให้มีคุณภาพ การใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง มีความพร้อมในจิตสาธารณะคิดเป็น ทำเป็น รู้จักริเริ่มและคิดวิเคราะห์ การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยการให้บริการสังคม (service learning) ของสถานศึกษาที่เด็กและเยาวชนใช้เวลาอยู่เป็นส่วนใหญ่ เป็นการนำการให้บริการสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เรียน มีการนำวิชาที่เรียนมาประยุกต์ใช้และให้บริการที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าในสิ่งที่เขาเรียนในโรงเรียน ตลอดจนเพิ่มพูนความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนไปพร้อมกัน มีสถานศึกษาที่เริ่มใช้หลักสูตรนี้ในการเรียนการสอนแล้ว เช่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จ.เพชรบุรี เป็นต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา และมีประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุขนั้น จะต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ในหลายด้านทั้งทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน ทักษะการประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม เป็นต้น

บทสรุป

การพัฒนาพลังเยาวชนในเชิงสร้างสรรค์ โดยการเปิดหรือสร้างพื้นที่ ทางเลือก ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นการหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเชิงบวก การเรียนรู้ร่วมกับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ทำให้เกิดความรักความผูกพัน อยากทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เป็นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และยังเป็นการนำพลังเยาวชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศอีกด้วย